Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

20 päivänä syyskuuta 2018 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Sosiaalipolitiikka – Direktiivi 1999/70/EY – Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemä määräaikaista työtä koskeva puitesopimus – 4 lauseke – Julkinen sektori – Toisen asteen oppilaitosten opettajat – Määräaikaisten työntekijöiden ottaminen julkishallinnon vakituiseen henkilöstöön todistuksiin perustuvalla palvelukseenottomenettelyllä – Palvelusajan määrittäminen – Määräaikaisten työsopimusten nojalla kertyneen palvelusajan osittainen huomioon ottaminen

Asiassa C-466/17,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunale di Trento (Trenton alioikeus, Italia) on esittänyt 18.7.2017 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 3.8.2017, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Chiara Motter

vastaan

Provincia autonoma di Trento,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. G. Fernlund (esittelevä tuomari) sekä tuomarit S. Rodin ja E. Regan,

julkisasiamies: E. Sharpston,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Chiara Motter, edustajinaan W. Miceli, F. Ganci, V. De Michele, E. De Nisco, S. Galleano ja G. Rinaldi, avvocati,

– Provincia autonoma di Trento, edustajinaan N. Pedrazzoli, L. Bobbio, A. Pizzoferrato, M. Dalla Serra ja M. Velardo, avvocati,

– Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajinaan L. Fiandaca, C. Colelli ja G. D'Avanzo, avvocati dello Stato,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

– Euroopan komissio, asiamiehinään M. van Beek ja G. Gattinara,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemästä määräaikaista työtä koskevasta puitesopimuksesta 28.6.1999 annetun neuvoston direktiivin 1999/70/EY (EYVL 1999, L 175, s. 43) liitteenä olevan 18.3.1999 tehdyn määräaikaista työtä koskevan puitesopimuksen (jäljempänä puitesopimus) 4 lausekkeen tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Chiara Motter ja Provincia autonoma di Trento (Trenton autonominen maakunta, Italia) ja jossa on kyse Motterin palvelusajan laskemisesta hetkellä, jolloin hän teki toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen Trenton autonomisen maakunnan kanssa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Puitesopimuksen 1 lausekkeen mukaan sen tarkoituksena on yhtäältä parantaa määräaikaisen työn laatua varmistamalla syrjintäkiellon periaatteen soveltaminen ja toisaalta laatia puitteet sellaisten väärinkäytösten ehkäisemiseksi, jotka johtuvat perättäisten määräaikaisten työsopimusten tai työsuhteiden käytöstä.

4 Puitesopimuksen 2 lausekkeessa määrätään seuraavaa:

”1. Tätä sopimusta sovelletaan määräaikaisiin työntekijöihin, joilla on työsopimus tai työsuhde, sellaisena kuin se on määritelty jäsenvaltion lainsäädännössä, työehtosopimuksissa tai käytännössä.

2. Jäsenvaltiot kuultuaan työmarkkinaosapuolia ja/tai työmarkkinaosapuolet voivat päättää, että sopimusta ei sovelleta
   a) ammatilliseen peruskoulutukseen liittyvään työharjoittelusuhteeseen ja oppisopimusjärjestelyihin;
   b) työsopimuksiin ja työsuhteisiin, jotka on tehty valtion tai valtion tukeman erityisen ammatillisen koulutus- tai uudelleenkoulutusohjelman taikka työelämään siirtymistä koskevan ohjelman puitteissa.”

5 Puitesopimuksen 3 lausekkeessa määrätään seuraavaa:

”Määritelmät

1. Tässä sopimuksessa ’määräaikaisella työntekijällä’ tarkoitetaan henkilöä, jolla on suoraan työnantajan ja työntekijän välillä tehty työsopimus tai solmittu työsuhde, jonka päättyminen määräytyy perustelluin syin, esimerkiksi tietyn päivämäärän umpeutumisen, tietyn tehtävän loppuun saattamisen tai tietyn tapahtuman ilmaantumisen perusteella.

2. Tässä sopimuksessa ’vastaavalla vakituisella työntekijällä’ tarkoitetaan työntekijää, jolla on toistaiseksi voimassa oleva työsopimus tai työsuhde ja joka työskentelee samassa työpaikassa ja samassa tai samanlaisessa työssä tai tehtävässä, ottaen huomioon pätevyys ja ammattitaito. Milloin

samassa työpaikassa ei ole vastaavaa vakituista työntekijää, vertailu on tehtävä suhteessa sovellettavaan työehtosopimukseen tai jos sellaista ei ole, vertailu tehdään kansallisen lainsäädännön, työehtosopimusten tai käytännön mukaisesti.”

6 Puitesopimuksen 4 lausekkeessa määrätään seuraavaa:

”1. Määräaikaisiin työntekijöihin ei saa soveltaa epäedullisempia työehtoja kuin vastaaviin vakituisiin työntekijöihin pelkästään siksi, että heillä on määräaikainen työsopimus tai työsuhde, ellei siihen ole asiallisia syitä.

2. Silloin kun se on tarkoituksenmukaista, sovelletaan pro rata temporis -periaatetta.

3. Jäsenvaltiot kuultuaan työmarkkinaosapuolia ja/tai työmarkkinaosapuolet määrittelevät tämän lausekkeen soveltamistavat ottaen huomioon yhteisön lainsäädännön sekä kansallisen lainsäädännön, työehtosopimukset ja käytännön.

4. Erityisiin työehtoihin liittyvien palvelusaikaa koskevien vaatimusten on oltava määräaikaisille samat kuin vakituisille työntekijöille, ellei eripituisen palvelusajan vaatimiselle ole asiallisia syitä.”

Italian oikeus

7 Yhtenäisen säännöstön hyväksymisestä opetukseen kaikentyyppisissä ja -tasoisissa kouluissa 16.4.1994 annetun asetuksen (decreto legislativo) nro 297 (Testo unico delle disposizioni legislative vigenti in materia di istruzione, relative alle scuole di ogni ordine e grado; GURI nro 115, Supplemento ordinario, 19.5.1994) 485 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Toisen asteen oppilaitosten ja taideoppilaitosten opetushenkilöstön osalta edellä mainituissa valtion kouluissa ja niihin rinnastettavissa kouluissa – ulkomailla toimivat koulut mukaan luettuina – muutoin kuin viranhaltijana hoidettu opetustoimi otetaan huomioon oikeudellisissa ja taloudellisissa tarkoituksissa virassa toimimisena neljän ensimmäisen vuoden ajalta täysimääräisesti ja mahdolliselta tämän ylittävältä ajalta kahden kolmasosan verran sekä pelkästään taloudellisissa tarkoituksissa jäljelle jäävän kolmasosan verran. Tästä hyväksi lukemisesta johtuvat taloudelliset oikeudet säilyvät ja arvostetaan kaikissa hyväksi lukemisen hetkellä voimassa olevaa palkkaluokkaa seuraavissa palkkaluokissa.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

8 Trenton autonominen maakunta otti Motterin palvelukseensa vuonna 2003 määräaikaisella työsopimuksella toisen asteen oppilaitoksen opettajaksi kouluvuodeksi 2003–2004. Hän jatkoi sittemmin mainittua toimintaa keskeytyksettä seitsemän sellaisen perättäisen määräaikaisen sopimuksen nojalla, joista kaikkien kesto vastasi kouluvuoden kestoa.

9 Motter sai toistaiseksi voimassaolevan työsopimuksen 1.9.2011 alkaen. Hänet vakinaistettiin 1.9.2012.

10 Trenton autonominen maakunta määritti mainitun henkilön palvelusajan uudestaan sijoittaakseen hänet palkkaluokkaan 1.1.2012 alkaen sovellettavan säännöstön mukaisesti. Motterin palvelusajaksi laskettiin 16.4.1994 annetun asetuksen nro 297 485 §:n 1 momentin mukaisesti 80 kuukautta yhteensä 96 tosiasiallisesti kertyneestä kuukaudesta. Neljä ensimmäistä vuotta otettiin huomioon täysimääräisesti, ja neljä seuraavaa vuotta suhteellisesti siten, että huomioon otettava enimmäismäärä oli kaksi kolmasosaa, eli 32 kuukautta 48 kuukaudesta. Hänet sijoitettiin ensimmäiseen palkkaluokkaan.

11 Motter nosti 2.12.2016 Tribunale di Trentossa (Trenton alioikeus, Italia) kanteen, jossa vaadittiin, että Trenton autonominen maakunta velvoitetaan ottamaan huomioon koko hänen palvelusaikansa, jota on kertynyt ennen toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen tekemistä samojen tehtävien hoitamisesta niiden kahdeksan määräaikaisen työsopimuksen nojalla, jotka tehtiin perättäin kouluvuosien 2003–2004 ja 2010–2011 välisenä aikana.

12 Hän vetoaa kanteensa tueksi puitesopimuksen 4 lausekkeen rikkomiseen ja vaatii, että 16.4.1994 annetun asetuksen nro 297 485 §:ää ei sovelleta siltä osin kuin siinä säädetään, että määräaikaisten työsopimusten nojalla suoritettu palvelusaika otetaan täysimääräisesti huomioon ainoastaan neljältä vuodelta ja tuon jälkeen vain kahdelta kolmasosaltaan.

13 Kansallinen tuomioistuin katsoo, että puitesopimuksen 4 lausekkeessa määrätyn syrjintäkiellon periaatteen mukaisesti on tarkistettava, että toisiinsa rinnastettavia tilanteita ei kohdella eri tavalla. Tämän tarkistamisen toteuttamiseksi Motterin tilannetta voitaisiin verrata samankaltaista työtä tekevän sellaisen opettajan tilanteeseen, joka on otettu palvelukseen kilpailumenettelyssä toistaiseksi voimassa olevalla työsopimuksella ja jonka palvelusaika on sama kuin Motterin.

14 Tältä osin Motter on kansallisen tuomioistuimen mukaan osoittanut, että hän hoiti samoja tehtäviä kuin opettajat, jotka oli otettu palvelukseen kilpailumenettelyssä toistaiseksi voimassa olevalla työsopimuksella, eikä vastapuoli ole tätä kiistänyt. Kansallinen tuomioistuin pohtii kuitenkin, onko näiden kahden tilanteen välillä ero. Koska virkamiehinä toimivat opettajat ovat läpäisseet kilpailumenettelyn, voitaisiin väittää, että heidän työpanoksensa on laadukkaampi kuin määräaikaisten opettajien työpanos. Mikäli tilanne on näin, asiassa ei olisi tarpeen noudattaa perustelua, joka esitettiin 18.10.2012 annetun tuomion Valenza ym. (C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646) 45 kohdassa, jossa unionin tuomioistuin kieltäytyi katsomasta, että samoja tehtäviä hoitavien työntekijöiden tilanteiden voidaan katsoa olevan erilaisia sen mukaan, ovatko he läpäisseet kilpailumenettelyn julkishallinnon virkaan pääsemiseksi.

15 Kansallinen tuomioistuin huomauttaa, että Italian tuomioistuinten näkemykset tästä kysymyksestä ovat jakautuneet. Corte suprema di cassazione (ylin tuomioistuin, Italia) on katsonut, että opettajien osalta puitesopimuksen 4 lauseke edellyttää, että huomioon otetaan aiempien määräaikaisten työsopimuksen nojalla kertynyt palvelusaika, jotta voidaan taata heidän yhdenvertainen kohtelu suhteessa opettajiin, joilla on toistaiseksi voimassaoleva työsopimus. Useat alemman asteen tuomioistuimet sen sijaan ovat päätyneet päinvastaiseen ratkaisuun.

16 Näiden seikkojen valossa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, voiko se seikka, ettei henkilö ole läpäissyt kilpailumenettelyä julkishallinnon virkaan pääsemiseksi, oikeuttaa erilaisen kohtelun määräaikaisten työntekijöiden vahingoksi.

17 Mainittu tuomioistuin toteaa lisäksi, että 18.10.2012 antamassaan tuomiossa Valenza ym. (C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 23, 55 ja 62 kohta) unionin tuomioistuin katsoi, että määräaikaisten työsopimusten nojalla kertyneen palvelusajan täysimääräinen huomioon ottaminen julkishallinnon vakituiseen henkilöstöön otettaville työntekijöille voisi johtaa käänteiseen syrjintään niiden toistaiseksi palvelukseen otettujen henkilöiden vahingoksi, jotka ovat läpäisseet avoimen kilpailun.

18 Näiden seikkojen johdosta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, onko Italian oikeus, siltä osin kuin 16.4.1994 annetun asetuksen nro 297 485 §:ssä säädetään alenevasta laskentatavasta määräaikaisten työsopimusten nojalla kertyneen palvelusajan huomion ottamiseksi sen vuoksi, että voidaan välttää julkishallinnon virkaan pääsemiseksi järjestetyn kilpailun läpäisseiden henkilöiden käänteinen syrjintä, yhteensoveltuva puitesopimuksen 4 lausekkeen kanssa.

19 Tässä tilanteessa Tribunale di Trento on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko puitesopimuksen 4 lausekkeen mukaista syrjintäkiellon periaatetta sovellettaessa ammattitaidon etukäteen tapahtuva objektiivinen selvittäminen menestyksekkäästi suoritetulla avoimella kilpailulla sellainen koulutusta koskeviin edellytyksiin liittyvä tekijä, joka kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon ratkaistakseen, vastaavatko vakituisessa työsuhteessa olevan työntekijän ja määräaikaisessa työsuhteessa olevan työntekijän tilanteet toisiaan, ja todetakseen, oikeuttaako jokin asiallinen syy vakituisen työntekijän ja määräaikaisen työntekijän erilaisen kohtelun?

2) Onko puitesopimuksen 4 lausekkeen mukainen syrjintäkiellon periaate esteenä 16.4.1994 annetun asetuksen nro 297 485 §:n 1 momentin kaltaiselle kansalliselle säännökselle, jonka mukaan silloin, kun henkilö otetaan vakituiseen henkilöstöön toistaiseksi voimassa olevalla työsopimuksella, hänen palvelusaikaansa määritettäessä määräaikaiset työsuhteet huomioidaan neljään vuoteen saakka täysimääräisesti ja siitä eteenpäin niistä vähennetään oikeudellisissa tarkoituksissa kolmasosa ja taloudellisissa tarkoituksissa kaksi kolmasosaa sillä perusteella, ettei ammattitaitoa ole määräaikaista työtä varten etukäteen objektiivisesti selvitetty menestyksekkäästi suoritetulla avoimella kilpailulla?

3) Onko puitesopimuksen 4 lausekkeen mukainen syrjintäkiellon periaate esteenä 16.4.1994 annetun asetuksen nro 297 485 §:n 1 momentin kaltaiselle kansalliselle säännökselle, jonka mukaan silloin, kun henkilö otetaan vakituiseen henkilöstöön toistaiseksi voimassa olevalla työsopimuksella, hänen palvelusaikaansa määritettäessä määräaikaiset työsuhteet huomioidaan neljään vuoteen saakka täysimääräisesti ja siitä eteenpäin niistä vähennetään oikeudellisissa tarkoituksissa kolmasosa ja taloudellisissa tarkoituksissa kaksi kolmasosaa siksi, että pyritään ehkäisemään käänteinen syrjintä niiden vakituisten virkamiesten vahingoksi, jotka on otettu palvelukseen avoimen kilpailun läpäisemisen perusteella?”

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

20 Italian hallitus väittää, että ennakkoratkaisupyyntö on jätettävä tutkimatta, koska se ei ole riittävän täsmällinen. Koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole esittänyt tosiseikkoja riittävän laajasti ja täsmällisesti, pääasian kantajan tilanteen rinnastettavuutta vastaavassa asemassa olevien virkamiesten tilanteeseen nähden ei Italian hallituksen mukaan voida arvioida eikä ennakkoratkaisukysymyksiin voida vastata.

21 Tästä on muistettava, että SEUT 267 artiklan mukaisessa unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimen on siten lähtökohtaisesti ratkaistava ne (tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

22 Tämän johdosta olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämillä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei

ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (tuomio 26.7.2017, Persidera, C-112/16, EU:C:2017:597, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnössä kuvaillaan riittävästi pääasian taustalla olevia oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja, jotta unionin tuomioistuin voi antaa hyödyllisen vastuksen esitettyihin kysymyksiin. Nämä kysymykset, jotka koskevat puitesopimuksen 4 lausekkeen tulkintaa, on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa on kyse edellytyksistä, joiden mukaisesti määräaikaisille työntekijöille kertynyt palvelusaika otetaan huomioon sijoitettaessa heitä palkkaluokkaan hetkellä, jolloin heidät otetaan palvelukseen virkamiehinä. Ne liittyvät näin ollen suoraan pääasian kohteeseen eivätkä ole hypoteettisia. Sekä Motter ja Trenton autonominen maakunta että Italian hallitus ja Euroopan komissio ovat lisäksi kyenneet esittämään huomautuksensa kansallisen tuomioistuimen esittämistä ennakkoratkaisukysymyksistä.

24 Edellä esitetystä seuraa, että ennakkoratkaisupyyntö on otettava tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

25 Kysymyksillään, joita on syytä tarkastella yhdessä, kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko puitesopimuksen 4 lauseketta tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jossa luokiteltaessa työntekijää palkkaluokkaan silloin, kun hänet otetaan palvelukseen vakituiseksi virkamieheksi todistusten perusteella, määräaikaisten työsopimusten nojalla suoritettu palvelusaika otetaan täysimääräisesti huomioon neljältä vuodelta ja tuon jälkeen vain kahdelta kolmasosaltaan.

26 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on muistutettava, että puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 kohdan mukaan määräaikaisia työntekijöitä ei saa työehtojen osalta kohdella epäedullisemmin kuin vastaavia vakituisia työntekijöitä pelkästään siitä syystä, että he työskentelevät määräaikaisesti, ellei erilaiseen kohteluun ole asiallisia syitä. Saman lausekkeen 4 kohdassa määrätään samanlaisesta kiellosta erityisiin työehtoihin liittyvien palvelusaikaa koskevien vaatimusten osalta (tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 39 kohta). Unionin tuomioistuin on jo todennut myös, että säännöt, jotka koskevat palkkaluokkaan luokittelemiseksi edellytettävien palvelusjaksojen täyttymistä, kuuluvat puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 kohdassa tarkoitetun työehtojen käsitteen piiriin (tuomio 8.9.2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, 46 ja 47 kohta).

27 Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimelle esitetyistä tiedoista ilmenee, että – toisin kuin kilpailun kautta palvelukseen otetut opettajat – määräaikaisilta opettajilta, jotka otetaan sittemmin julkishallinnon vakituiseen henkilöstöön todistusten perusteella, voidaan palkkaluokkaan luokittelemiseksi ottaa huomioon heidän palvelusaikansa täysimääräisesti ainoastaan neljältä ensimmäiseltä palvelusvuodelta, minkä jälkeen huomioon voidaan seuraavilta vuosilta ottaa vain kaksi kolmasosaa. Kyseessä olevan kansallisen säännöstön soveltaminen on täten johtanut siihen, että hallinto on ottanut huomioon ainoastaan 80 kuukautta niistä 96 kuukaudesta, jotka pääasian kantaja on tosiasiallisesti työskennellyt määräaikaisten työsopimusten nojalla, eli noin 83 prosenttia palvelusajasta, jota hänelle oli kertynyt.

28 Kuten jo puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 kohdan sanamuodosta kuitenkin käy ilmi, yhdenvertaista kohtelua on sovellettava vain sellaisten määräaikaisten työntekijöiden ja vakituisten työntekijöiden välillä, joiden tilanteet ovat toisiinsa rinnastettavissa. Näin ollen sen arvioimiseksi, onko edellä mainittu erilainen kohtelu mainitussa lausekkeessa kiellettyä syrjintää, on ensimmäiseksi tutkittava kyseessä olevien tilanteiden rinnastettavuus ja toiseksi tämän mahdollisesti oikeuttavan asiallisen syyn olemassaolo.

Kyseessä olevien tilanteiden rinnastettavuus

29 Jotta voitaisiin arvioida, tekevätkö kyseessä olevat henkilöt puitesopimuksessa tarkoitetulla tavalla samaa tai samanlaista työtä, on puitesopimuksen 3 lausekkeen 2 kohdan ja 4 lausekkeen 1 kohdan mukaisesti selvitettävä, voidaanko näiden henkilöiden tilanteita pitää toisiinsa rinnastettavina, kun otetaan huomioon kaikki tekijät, kuten työn luonne, koulutusta koskevat edellytykset ja työehdot (tuomio 5.6.2018, Montero Mateos, C-677/16, EU:C:2018:393, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

30 Pääasian kantajan hoitamien tehtävien luonne vuosina, jolloin hän työskenteli opettajana määräaikaisten työsopimusten nojalla, ja hänelle tässä ominaisuudessa kertyneen kokemuksen laatu kuuluvat arviointiperusteisiin, joiden avulla voidaan varmistua siitä, onko hänen tilanteensa rinnastettavissa niiden virkamiesten tilanteeseen, jotka on otettu palvelukseen kilpailun kautta ja joille on kertynyt yhtä paljon palvelusaikaa (ks. vastaavasti tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 44 kohta).

31 Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä selvityksistä ilmenee, että tehtävät, joita pääasian kantaja hoiti vuosina, joiden aikana hän työskenteli määräaikaisten työsopimusten nojalla, olivat samoja kuin tehtävät, jotka hänelle osoitettiin vakituisena virkamiehenä.

32 On kuitenkin selvää, että pääasian kantaja ei ole läpäissyt avointa kilpailua julkishallinnon virkaan pääsemiseksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, merkitseekö tällainen objektiivinen olosuhde vähäisempää ammattipätevyyttä, joka voi erityisesti ensimmäisten opetuskausien aikana ilmetä työsuoritusten heikompana laatuna verrattuna kilpailun kautta palvelukseen otettujen vakituisten virkamiesten työsuoritusten laatuun.

33 On kuitenkin katsottava, että se seikka, että henkilö ei ole läpäissyt avointa kilpailua julkishallinnon virkaan, ei voi merkitä sitä, että pääasian kantajan tilanne hetkellä, jolloin hänet otetaan palvelukseen toistaiseksi, ei olisi rinnastettavissa vakituisten virkamiesten tilanteeseen, koska todistuksiin perustuvaa palvelukseenottoa koskevassa kansallisessa menettelyssä asetetuilla edellytyksillä pyritään nimenomaisesti mahdollistamaan julkishallinnon vakituiseen henkilöstöön pääseminen niille määräaikaisille työntekijöille, joilla on sellainen ammatillinen kokemus, että heidän tilanteensa voidaan katsoa olevan rinnastettavissa vakituisten virkamiesten tilanteeseen (ks. vastaavasti tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 45 kohta).

34 Olettama siitä, että hiljattain määräaikaiseen palvelussuhteeseen otettujen opettajien työsuoritusten laatu olisi heikompi kuin kilpailun läpäisseiden henkilöiden, ei myöskään vaikuta yhteensoveltuvalta suhteessa kansallisen lainsäätäjän valintaan tunnustaa täysimääräisesti palvelusaika, jota määräaikaisten opettajien työtehtävistä on kertynyt neljältä ensimmäiseltä vuodelta. Tällainen olettama – mikäli se pitäisi paikkansa – merkitsisi lisäksi sitä, että kansallisten viranomaisten on järjestettävä kilpailuja riittävän usein palvelukseenottoon liittyvien tarpeiden täyttämiseksi. Tilanne ei kuitenkaan vaikuta olevan näin, koska pääasian kantajan unionin tuomioistuimelle esittämistä huomautuksista ilmenee, että palvelukseenottoa koskevia kilpailuja järjestetään vain ajoittain, ja edelliset kilpailut on pidetty vuosina 1999, 2012 ja 2016. Tällainen tilanne, josta varmistuminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä, vaikuttaa olevan vaikeasti yhteensovitettavissa sen Italian hallituksen puolustaman kannan kanssa, jonka mukaan määräaikaisten opettajien työsuoritukset ovat heikompitasoisia kuin kilpailun kautta palvelukseen otettujen vakituisten opettajien työsuoritukset.

35 Näistä seikoista ilmenee, että kyseessä olevat tilanteet ovat toisiinsa rinnastettavissa, mikäli tosiseikkoja koskevista tarkistuksista, joiden suorittaminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävä, ei muuta johdu. Näin ollen on selvitettävä, onko olemassa asiallista syytä, joka oikeuttaa sen, ettei määräaikaisen työsopimuksen nojalla suoritettuja palvelusjaksoja, joiden kesto ylittää neljä vuotta, oteta täysimääräisesti huomioon luokiteltaessa todistusten perusteella palvelukseen otettuja toisen asteen oppilaitosten virkamiehiä palkkaluokkaan.

Asiallisen oikeutuksen olemassaolo

36 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 ja/tai 4 kohdassa tarkoitettu käsite ”asialliset syyt” on ymmärrettävä siten, ettei siinä sallita, että määräaikaisten työntekijöiden ja vakituisten työntekijöiden välistä erilaista kohtelua perustellaan sillä seikalla, että erilaisesta kohtelusta säädetään lain tai työehtosopimuksen kaltaisissa yleisissä ja abstrakteissa kansallisissa oikeussäännöissä (tuomio 5.6.2018, Montero Mateos, C-677/16, EU:C:2018:393, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

37 Mainittu käsite edellyttää, että todettua erilaista kohtelua voidaan perustella sillä, että on olemassa kyseessä olevalle työehdolle ominaisia täsmällisiä ja konkreettisia seikkoja siinä erityisessä asiayhteydessä, johon työehto kuuluu, ja näin on oltava objektiivisten ja avointen arviointiperusteiden perusteella, jotta voidaan varmistaa, että kyseinen erilainen kohtelu vastaa todellista tarvetta, että sillä voidaan saavuttaa asetettu tavoite ja että se on tätä varten tarpeellinen. Tällaiset seikat voivat olla muun muassa seurausta niiden työtehtävien erityisluonteesta, joiden hoitamiseksi kyseiset määräaikaiset sopimukset on tehty, sekä näille tehtäville luontaisista ominaispiirteistä tai mahdollisesti jäsenvaltion toiminnasta, kun se pyrkii perusteltuun sosiaalipoliittiseen päämäärään (tuomio 5.6.2018, Montero Mateos, C-677/16, EU:C:2018:393, 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38 Pelkästään julkishallinnon henkilöstön palvelussuhteen tilapäisyyteen vetoaminen ei ole näiden vaatimusten mukaista, eikä sitä näin ollen voida pitää puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 ja/tai 4 kohdassa tarkoitettuna asiallisena syynä. Jos myönnettäisiin, että pelkästään palvelussuhteen tilapäisyys riittäisi perusteeksi määräaikaisten ja vakituisten työntekijöiden erilaiselle kohtelulle, näin tehtäisiin direktiivin 1999/70 ja puitesopimuksen tavoitteet sisällöllisesti tyhjiksi ja pidettäisiin loputtomasti yllä määräaikaisille työntekijöille epäedullista tilannetta (tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 52 kohta).

39 Näin ollen unionin tuomioistuin on katsonut, että puitesopimuksen 4 lauseketta on tulkittava siten, että se on esteenä kansallisille säännöksille, joiden mukaan palvelusaikaa, joka on kertynyt julkishallinnon määräaikaiselle työntekijälle, ei oteta lainkaan huomioon työntekijän virkaikää määritettäessä silloin, kun hänet otetaan tämän saman julkishallinnon palvelukseen toistaiseksi voimassa olevaan vakituiseen virkasuhteeseen hänen työsuhteensa vakinaistamiseen tähtäävässä erityismenettelyssä, ellei palvelusajan sivuuttamista voida perustella mainitun lausekkeen 1 ja/tai 4 kohdassa tarkoitetuilla ”asiallisilla syillä”. Ainoastaan se, että määräaikainen työntekijä on suorittanut tällaisen palvelusajan määräaikaisen työsopimuksen tai työsuhteen nojalla, ei ole tällainen asiallinen syy (tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 71 kohta).

40 Oikeuttaakseen pääasiassa väitetysti tapahtuneen erilaisen kohtelun, Italian hallitus väittää, että pääasiassa kyseessä olevalla toimenpiteellä – toisin kuin toimenpiteellä, josta oli kyse 18.10.2012 annetussa tuomiossa Valenza ym. (C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646) – tunnustetaan täysimääräisesti määräaikaisille työntekijöille kertynyt palvelusaika, kun heidät otetaan palvelukseen vakituisiksi virkamiehiksi.

41 Kyseessä olevassa kansallisessa säännöstössä kiistatta tunnustetaan tämä palvelusaika täysimääräisesti. Tämä tunnustaminen ei kuitenkaan ole yhtenäistä, koska neljän ensimmäisen vuoden jälkeen hankittu palvelusaika otetaan huomioon ainoastaan kahdelta kolmasosalta.

42 Italian hallitus selittää tällaista vähentämistä tarpeella heijastaa sitä seikkaa, että määräaikaisten opettajien kokemus ei voi olla täysin rinnastettavissa niiden työtovereiden kokemukseen, jotka on otettu palvelukseen kilpailun kautta ja jotka toimivat vakituisina virkamiehinä. Toisin kuin viimeksi mainittuja, määräaikaisia opettajia pyydetään usein hoitamaan tilapäisiä sijaistehtäviä ja opettamaan useita aineita. Italian hallitus toteaa myös, että määräaikaisiin opettajiin sovelletaan suoritetun ajan laskemisessa erilaista järjestelmää kuin vakituisiin virkamiehiin. Kun otetaan huomioon nämä sekä

laadulliset että määrälliset eroavaisuudet ja jotta kilpailun kautta palvelukseen otettuihin virkamiehiin ei kohdistuisi käänteistä syrjintää, Italian hallitus pitää oikeutettuna vähennyskertoimen soveltamista otettaessa huomioon palvelusaikaa, joka on hankittu määräaikaisten työsopimusten nojalla.

43 On muistutettava, että kun otetaan huomioon jäsenvaltioilla oman julkishallintonsa järjestämisessä oleva harkintavalta, ne voivat lähtökohtaisesti direktiiviä 1999/70 ja puitesopimusta rikkomatta säätää vakituisiin virkoihin pääsemisen edellytyksistä ja tällaisten virkamiesten palvelukseen ottamisen ehdoista muun muassa silloin, kun he ovat olleet aiemmin tämän julkishallinnon palveluksessa määräaikaisten työsopimusten nojalla (tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 57 kohta).

44 Tästä harkintavallasta huolimatta jäsenvaltioiden määrittämiä harkintaperusteita on sovellettava avoimesti ja soveltamista on voitava valvoa, jotta estetään määräaikaisten työntekijöiden epäsuotuisa kohtelu käyttämällä perusteena pelkästään työsopimuksen tai työsuhteen kestoa osoituksena heidän palvelusajastaan ja ammatillisesta kokemuksestaan (tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 59 kohta).

45 Kun tällainen erilainen kohtelu johtuu tarpeesta ottaa huomioon sitä työtehtävää, joka tällä palvelukseenottomenettelyllä on tarkoitus täyttää, koskevat objektiiviset vaatimukset, jotka eivät liity määräaikaisen virkamiehen ja hänen työnantajansa välisen palvelussuhteen määräaikaisuuteen, mainittu erilainen kohtelu voi olla oikeutettua puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 ja/tai 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla (ks. vastaavasti tuomio 8.9.2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, 79 kohta).

46 Unionin tuomioistuin on jo myöntänyt tältä osin, että tietty erilainen kohtelu avoimella kilpailulla palvelukseen otettujen vakituisten virkamiesten ja niiden virkamiesten, jotka on otettu palvelukseen heidän hankittua ammatillisen kokemuksen määräaikaisten työsopimusten nojalla, välillä voi lähtökohtaisesti olla oikeutettua johtuen eroavaisuuksista pätevyysvaatimuksissa ja niiden tehtävien luonteessa, joista heidän on vastattava (tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 60 kohta).

47 Italian hallituksen esittämien tavoitteiden, joilla pyritään yhtäältä heijastamaan kyseessä olevien kahden työntekijäryhmän ammattikokemusten välisiä eroavaisuuksia ja toisaalta ehkäisemään käänteistä syrjintää niiden vakituisten virkamiesten vahingoksi, jotka on otettu palvelukseen avoimen kilpailun läpäisemisen perusteella, voidaan täten katsoa muodostavan puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 ja/tai 4 kohdassa tarkoitetut ”asialliset syyt”, kunhan ne vastaavat todellista tarvetta ja ovat sopivia ja tarpeellisia asetetun päämäärän saavuttamiseksi (ks. vastaavasti tuomio 18.10.2012, Valenza ym., C-302/11–C-305/11, EU:C:2012:646, 62 kohta)

48 Niiden tarkistusten asettamissa rajoissa, joiden suorittamiseen ainoastaan kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen, on myönnettävä, että tavoitteiden, joihin Italian hallitus on käsiteltävässä asiassa vedonnut, voidaan pätevästi katsoa vastaavan todelliseen tarpeeseen.

49 Mainitun hallituksen esittämistä huomautuksista nimittäin ilmenee, että pääasiassa kyseessä olevalla säännöstöllä pyritään osittain heijastamaan kilpailujen kautta palvelukseen otettujen opettajien ja todistusten perusteella palvelukseen otettujen opettajien ammattikokemusten välisiä eroavaisuuksia, jotka johtuvat moninaisuudesta opetettavissa aineissa, työskentelyolosuhteissa ja -ajoissa, joissa viimeksi mainittujen on toimittava, muun muassa muiden opettajien sijaistamistehtävissä. Italian hallitus toteaa, että näiden tilanteiden epäyhtenäisyydestä johtuen määräaikaisten opettajien työsuoritukset ajanjaksona, joka kattaa vuodesta vähintään 180 päivää, eli noin kaksi kolmasosaa kouluvuodesta, rinnastetaan kansallisessa säännöstössä kokonaisen kouluvuoden kestoiseen palvelukseen. Ellei kansallisen tuomioistuimen näitä seikkoja koskevasta tarkastuksesta muuta ilmene, tällainen tavoite vaikuttaa vastaavan pro rata temporis -periaatetta, johon puitesopimuksen 4 lausekkeen 2 kohdassa nimenomaisesti viitataan.

50 On myös todettava, että se seikka, ettei kyvykkyyttä ole alun perin tarkistettu kilpailulla, ja vaara tämän ammattipätevyyden arvostuksen alenemisesta eivät välttämättä edellytä sitä, että osa määräaikaisten työsopimusten nojalla kertyneestä palvelusajasta jätetään huomiotta. Tämän luonteisten oikeutusperusteiden voidaan kuitenkin eräissä olosuhteissa katsoa vastaavan hyväksyttäviä päämääriä. Tältä osin on merkityksellistä todeta, että Italian hallituksen huomautuksista ilmenee, että kansallisessa oikeusjärjestyksessä myönnetään erityinen merkitys hallinnollisille kilpailuille. Hallinnon puolueettomuuden ja tehokkuuden takaamiseksi Italian perustuslain 97 §:ssä nimittäin säädetään, että julkishallinnon toimet täytetään kilpailumenettelyä noudattamalla, lukuun ottamatta tilanteita, joista on erikseen lailla säädetty.

51 Näiden seikkojen valossa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisella kansallisella säännöstöllä, jossa otetaan määräaikaisten työsopimusten nojalla kertyneestä neljä vuotta ylittävästä palvelusajasta huomioon ainoastaan kaksi kolmasosaa, ei voida katsoa ylitettävän sitä, mikä on tarpeen edellä tutkittujen päämäärien saavuttamiseksi ja tasapainon löytämiseksi määräaikaisten työntekijöiden ja vakituisten työntekijöiden laillisten intressien välillä siten, että noudatetaan ansioihin perustuvaa arvostusta ja niitä hallinnon puolueettomuutta ja tehokkuutta koskevia vaatimuksia, joihin kilpailuihin perustuva palvelukseenotto nojautuu.

52 Tästä huolimatta, jotta ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle voidaan antaa hyödyllinen vastaus, on todettava, että unionin tuomioistuimelle esitetyistä seikoista ilmenee, että vahinko, jota on aiheutunut pääasian kantajan väitetystä syrjinnästä suhteessa vakituisiin työntekijöihin, vaikuttaa johtuvan siitä seikasta, että hänen palkkaluokkaansa ei määritetty niiden kansallisten säännösten mukaisesti, joita sovellettiin otettaessa hänet palvelukseen toistaiseksi 1.9.2011, vaan niiden myöhempien säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa hetkellä, jolloin hallinto määritti palvelusajan uudestaan, eli 8.9.2014. Vaikka pääasian kantajalle oli kertynyt hetkellä, jolloin hänet otettiin palvelukseen toistaiseksi, palvelusaikaa yli kolme vuotta, minkä johdosta hänet olisi voitu sijoittaa tuolloin voimassa olleen palkkataulukon toiseen palkkaluokkaan, häneen ei sovellettu siirtymäsäännöksiä, jotka liittyivät kyseisen palkkataulukon muutokseen 1.1.2012 lähtien, vaikka näillä siirtymäsäännöksillä pyrittiin takaamaan palkkaluokan säilyminen niille työntekijöille, jotka kyseisenä päivänä kuuluivat toiseen palkkaluokkaan. Koska kansallinen tuomioistuin ei esittänyt unionin tuomioistuimelle kysymyksiä tästä seikasta, ensin mainitun tuomioistuimen on tarvittaessa tarkistettava, onko tällainen uuden palkkataulukon taannehtiva soveltaminen oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteiden mukaista.

53 Tästä seuraa, että mikäli kansallisen tuomioistuimen tehtäväksi kuuluvista tarkistuksista ei muuta ilmene, seikat, joihin Italian hallitus on vedonnut oikeuttaakseen määräaikaisten työtekijöiden ja vakituisten työntekijöiden erilaisen kohtelun, muodostavat puitesopimuksen 4 lausekkeen 1 ja/tai 4 kohdassa tarkoitetut ”asialliset syyt”.

54 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että puitesopimuksen 4 lauseketta on tulkittava siten, ettei se lähtökohtaisesti ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jossa luokiteltaessa työntekijää palkkaluokkaan silloin, kun hänet otetaan palvelukseen vakituiseksi virkamieheksi todistusten perusteella, määräaikaisten työsopimusten nojalla suoritettu palvelusaika otetaan täysimääräisesti huomioon neljältä vuodelta ja tuon jälkeen vain kahdelta kolmasosaltaan.

Oikeudenkäyntikulut

55 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kuudes jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (EAY), Euroopan teollisuuden ja työnantajain keskusjärjestön (UNICE) ja julkisten yritysten Euroopan keskuksen (CEEP) tekemästä määräaikaista työtä koskevasta puitesopimuksesta 28.6.1999 annetun neuvoston direktiivin 1999/70/EY liitteenä olevan 18.3.1999 tehdyn määräaikaista työtä koskevan puitesopimuksen 4 lauseketta on tulkittava siten, ettei se lähtökohtaisesti ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle säännöstölle, jossa luokiteltaessa työntekijää palkkaluokkaan silloin, kun hänet otetaan palvelukseen vakituiseksi virkamieheksi todistusten perusteella, määräaikaisten työsopimusten nojalla suoritettu palvelusaika otetaan täysimääräisesti huomioon neljältä vuodelta ja tuon jälkeen vain kahdelta kolmasosaltaan.

Allekirjoitukset